

250 év előtt

hogyan alakult Buda polgársága

Garády Sándor tanulmánya.

A török hódoltság végefelé a város lakosságának zöme főleg törökökből és zsidókból, azonkívül rácokból állott. Ezenkívül voltak kevesen magyarok, németek és egyéb nemzetiségűek, még lengyelek is, valamint a hadifoglyok.

Budavára visszavételekor ez a lakosság jórészt fogságba esett, kipusztult, vagy elmenekült. Itt csak Károlyi Árpádöt idézem: „A magyarok különösen jó fogást tőnek akkor, midőn a mai várkerti bazár tájékán kincseikkel menekülni óhajtó nagyszámú törönek és zsidónak útját állották, s a szétugrókat lekaszbolták“.

Az a kevés, ami belőle megmaradt az sem a várban kapott helyet, hanem a külvárosokban, főleg a Tabánban és a Vizivárosban. A régi lakosság inkább megmaradt a Budát környező falvakban, valamint egy kevés Ó-Budán is maradhatott, helyesebben az ostrom után visszatért oda.

A várba eleintén úgyszólván csak a vár őrizetére visszahagyott katonaság és a hozzátartozó kíséret (családtagok, markolányosok, kézművesek stb.) kerültek, így a többi között svábok is. Ezeknek a helyzete kezdetben nem lehetett valami rózsás, hiszen az egykorú leírások szerint nem maradt épen jóformán egyetlen épület sem.

Érdekes, amit erre vonatkozólag egy egykorú krónika ír: „Az ellenség (értsd: a várbeli törökök, zsidók stb.) majd minden házba halomszámra puskaport hintett és tüzet rakott, úgy hogy egyik a másik után a levegőbe repült. A házak annyira leégtek, hogy alig maradt egy is sértetlenül és az egész város csak köhalmazhoz hasonlított, amely tűzvész néhány napig tartott és olthatatlan volt, ennek folytán zsákmányoló katonáink közül sokan megégették magukat és egyesek el is pusztultak...“

Nagyon jellemzően írja továbbá Bél Mátyás erről az időről:

„Akik először jöttek, elfoglalták a házakat, amelyeket a kamarai adminisztrátor, később az adminisztráció majdnem ingyért és semmi egyéb föltételhez nem kötve osztott ki, minthogy azokat helyreállítsák, a kimért földet és szőlőket műveljék. Hozzájárult ehhez az adótól való háromévi mentesség kedvezményének a császár jóságából való kihirdetése azok számára, akik itt letelepedni akartak. Aminek eredménye volt, hogy nemcsak maga a város gyarapodott lakosok számában, hanem a külvárosok is benépesültek. Tehát lassankint meg kellett alakulni a ta-

nácsnak, amely a prefektus — Werlein István János, kamarai adminisztrátor — igazgatásával a különböző fajtájú telepeket egyesítse, irányítsa.“

Elmondja továbbá, hogy kezdetben a lakosság a folytonos oda- és ismét elvándorlás következtében jóformán kicserélődött, úgy hogy az első foglalókból alig maradt egynéhány. A polgárok zömét osztrákok, bajorok, frankok és svábok, tehát németek alkották, nem említve természetesen a Tabánt és a Viziváros egyes részeit, ahol rácok és horvátok is voltak. Magyarok eleintén nem szívesen jöttek.

Schmall Lajos kimutatást közöl az 1688-ban a várban és vizivárosban volt családok és lakott házak számáról. Eszerint a családok száma összesen 89 volt 98 házzal. Ezekből 18 a vizivárosban, a többi a várban. Ennek alapján e két városrészt összes lakosságát 490—686-ra becsüli.

Kissé kevésnek találjuk ugyan, de ebben a számban semmiesetre sem volt benn a helyőrség, amely, amint azt már előbb említettük, eleintén 2000 magyarból és 4000 németből állott. Ezeknek nagy részét azonban a török fokozatos kiűzetésével kapcsolatban hihetőleg még 1687-ben elszórtották. Másfelé és egyebütt használták föl.

Budai Vajda
1931. október 7.